

Οικονομικές, πολιτικές και ιδεολογικές προεκτάσεις του σύγχρονου φασισμού

17.08.12

Εισήγηση στην συζήτηση για το σύγχρονο φασιστικό φαινόμενο που πραγματοποιήθηκε στο κάμπινγκ «ΑΝΑΙΡΕΣΕΙΣ 2012» της ν.Κ.Α. και του ΝΑΡ.

Η βαθιά και πολύπλευρη ανάλυση του φασιστικού φαινομένου αποτελεί αναπόσπαστο όρο της διαμόρφωσης πολιτικού και οργανωτικού σχεδίου για την αντιμετώπισή της ανόδου της «Χρυσής Αυγής», αλλά και ουσιαστική προπόθεση για τη σύνδεση της αντιφασιστικής πάλης με τον συνολικό αντικαπιταλιστικό αγώνα. Υπ' αυτή την έννοια, οφείλουμε να αξιοποιήσουμε δημιουργικά την ιστορική πείρα του κομμουνιστικού κινήματος του 20^{ου} αιώνα χωρίς να πέσουμε στην παγίδα της υπεραπλούστευσης και των εύκολων συμπερασμάτων. Η προσφυγή στην ιστορία μπορεί να συμβάλλει στη δυνατότητά μας να «διαβάσουμε» τη σημερινή εποχή και να χαράξουμε νικηφόρο σχέδιο για την αριστερά και το εργατικό – λαϊκό κίνημα.

Η συγκεκριμένη αναλογία όμως, όπως και κάθε αναλογία έχει και τα όρια της. Ας αναλογιστούμε τα νέα ποιοτικά χαρακτηριστικά του καπιταλισμού της εποχής μας, κι επομένως και της κρίσης του. Ή τα πολιτικά σχέδια, τα οποία ως ενδεχόμενα επανεμφανίζονται μεν, αλλά σε πολύ διαφορετικά κοινωνικά και πολιτικά συμφραζόμενα. Η παλαιού τύπου σοσιαλδημοκρατία, λόγου χάριν, έχει μεταλλαχθεί ιστορικά πρώτα και κύρια όσον αφορά τους δεσμούς της με την εργατική τάξη και τις πολιτικές της εκπροσωπήσεις. Ακόμη κι ο χυδαίος και κυνικός αντικομμουνισμός του φασισμού είναι διαφορετικό όταν συγκροτείται ως απάντηση στο πραγματικά αντίπαλο δέος της ΕΣΣΔ με τη σημερινή εποχή, όπου κατά βάση επιτίθεται σε μια προοπτική, την οποία ακόμη και δυνάμεις κομμουνιστικής αναφοράς την έχουν δυστυχώς αφήσει να παραπαίει στη θεωρητική και πολιτική ανυποληψία.

Το κοινό στοιχείο έγκειται στο γεγονός πως από το ξέσπασμα της καπιταλιστικής κρίσης και μετά βρισκόμαστε σε έναν ιδιότυπο αγώνα δρόμου. Ποιό ρεύμα θα πάρει προβάδισμα; **Ο καταστροφικός, θανατηφόρος κοινωνικός κανιβαλισμός του φασισμού που πίσω από τον αντισυστημικό του λόγο θα κρύβεται η ύστατη διάσωση του καπιταλισμού ή μια αναγεννημένη πολιτικά και πολιτισμικά αντικαπιταλιστική και νέα κομμουνιστική προοπτική της αριστεράς[1];**

Για ποιο λόγο από τη στιγμή που ο φασισμός εκφράζει τον καταστροφικό, θανατηφόρο κοινωνικό κανιβαλισμό εμφανίζεται να έχει τέτοια δυναμική;

Για να απαντήσουμε στο ερώτημα αυτό θα πρέπει να διακρίνουμε το ποιοτικό χαρακτηριστικό που κάνει το φασισμό να διαφέρει από άλλα είδη ακραίας αστικής αντίδρασης. Γύρω από το ερώτημα αυτό έχουν γραφεί πολλά στα πλαίσια της γόνιμης συζήτησης μεταξύ των κομμουνιστών στο Μεσοπόλεμο. Αυτό που κρατάμε σα βασικό στοιχείο είναι πως ο φασισμός είναι κίνημα μαζών και με ένα εξαιρετικά αντιφατικό και διαστρεβλωμένο τρόπο επικοινωνεί με την αναζήτηση μιας διαφορετικής προοπτικής από πλατιά κοινωνικά στρώματα. Έγραφε η Κλάρα Τσέκιν το 1923:

«Πλατιές μάζες στρέφονται στο φασισμό. Ο φασισμός έχει γίνει ένα είδος καταφυγίου για τους πολιτικά αστέγαστους, για τους κοινωνικά ξεριζωμένους, γι' αυτούς που στερούνται τα μέσα

ύπαρξης και τους απογοητευμένους. Και αυτό που όλοι δεν ελπίζουν από την επαναστατική τάξη του προλεταριάτου και από το σοσιαλισμό, αυτό **το προσδοκούν ως έργο των πιο ικανών, ισχυρών, πιο αποφασισμένων, τολμηρών στοιχείων όλων των τάξεων που πρέπει να ενωθούν για να αποτελέσουν μια κοινότητα.** Αυτή η κοινότητα είναι για τους φασίστες το έθνος. Φαντάζονται ότι η ζωντανή επιθυμία να δημιουργηθεί κοινωνικά κάτι νέο και καλύτερο είναι αρκετά ισχυρή για να γεφυρώσει όλους τους κοινωνικούς ανταγωνισμούς.[2]»

Ας διαβάσουμε αυτή την οξυδερκή παρατήρηση της Κλάρα Τσέτκιν μαζί με το καυστικό σχόλιο του Βασίλη Ραφαηλίδη: «Ο φασισμός δεν αγαπά το μεγάλο κεφάλαιο (εκτός από το πάρα πολύ μεγάλο που τον γεννάει) και λατρεύει το μικρομεσαίο. Ο φασισμός είναι ένα κοινωνικό καθεστώς σπέσιαλ για μικροαστούς. (...) Ο χάλιας μικροαστός πάντα έχει την ανάγκη ενός σουπέρ πατέρα του έθνους, που να τον προστατεύει απ' τους παμφάγους καπιταλιστές, αλλά και από τους κομμουνιστές που απειλούν το όνειρό του για ένα πέρασμα στην "ανώτερη τάξη".[3]» Και για να συμπληρωθεί το πάζλας θυμηθούμε πως **150.000 φασίστες που είχαν πάρει στα σοβαρά τη φασιστική αντιπλουτοκρατική δημαγωγία και διαμαρτύρονταν για το imborghesimento (αστικοποίηση) του φασιστικού κόμματος εκκαθαρίζονται από τις τάξεις του** τον πρώτο μόλις χρόνο μετά την ανάληψη της εξουσίας από το Μουσολίνι[4]. Το σκληρό αυταρχικό κράτος που θα διασφάλιζε μια άλλη προοπτική υπέρ του έθνους υπεράνω ανταγωνισμών και ταξικής πάλης έρχεται να επιβάλλει πια βίαια την εργοδοτική θέληση και να βαφτίσει την πάλη κατά της εργοδοσίας σε πάλη κατά του κράτους.

Πώς να αναγνώσουμε αυτή την αυτοκαταστροφική δυναμική που μπορεί να εμπνέει, να αποπροσανατολίζει και να στρατεύει τις μάζες που έχουν χάσει την πίστη τους στην καπιταλιστική σταθερότητα; Στη συζήτηση γύρω από την καπιταλιστική σταθερότητα βρίσκεται ένα χρήσιμο ερμηνευτικό κλειδί. Καταφεύγοντας και πάλι στην Κλάρα Τσέτκιν θα λέγαμε πως εκεί που οι ρεφορμιστές βλέπουν στο φασισμό την έκφραση της σταθερότητας, της γενικά αξεπέραστης δύναμης και ισχύος της αστικής ταξικής κυριαρχίας, **οι κομμουνιστές βλέπουν το φασισμό να πηγάζει από την αποδιοργάνωση και διάλυση της καπιταλιστικής οικονομίας:** «Μόνο όταν καταλάβουμε ότι ο φασισμός είναι μια λαμπρή, συναρπαστική δράση για την ευρεία κοινωνική μάζα που έχει ήδη χάσει σήμερα την προηγούμενη σιγουριά της ασφάλειας και κατά συνέπεια και την πίστη στην τάξη, θα είμαστε σε θέση να τον πολεμήσουμε[5]».

Η καπιταλιστική κρίση, οι χειραφετητικές δυνατότητες της σύγχρονης εποχής και η επανεμφάνιση της φασιστικής απειλής.

Το όνειρο της σχετικής καπιταλιστικής σταθερότητας, της φυσιολογικής, «ισορροπημένης» κατάστασης που αποτέλεσε τη βάση στις χώρες τουλάχιστον του αναπτυγμένου καπιταλισμού για ένα ολόκληρο δίκτυο διαμεσολαβήσεων για την απόσπαση της κοινωνικής συναίνεσης συντρίβεται μέσα στην κρίση. Ποτέ βέβαια δε θα μπορούσε να καταστεί συνθήκη ύπαρξης του καπιταλισμού η ισορροπία, καθώς βασικό χαρακτηριστικό του είναι η εγγενής δομική ανισορροπία, ο εσώτερος ανταγωνιστικός του χαρακτήρας. Η «φυσιολογική» του κατάσταση είναι η συνεχής παραγωγή μιας περίσσειας κι ο μόνος τρόπος να υπάρχει είναι να επεκτείνεται. Κατά την εύστοχη διατύπωση του Ζίζεκ **το φασιστικό όνειρο έγκειται σε έναν καπιταλισμό χωρίς καπιταλισμό, έναν καπιταλισμό χωρίς την περίσσεια του, χωρίς τον ανταγωνισμό που προκαλεί τη δομική ανισορροπία του**[6]. Επειδή καπιταλισμός χωρίς την περίσσεια του δε μπορεί να υπάρξει στον αιώνα τον άπαντα, η αιτία για την ανισορροπία προβάλλεται στη φιγούρα κάποιου, του οποίου η εξαφάνιση θα χαρίσει την ποθητή αρμονία. Αυτή ήταν παλιότερα η φιγούρα του Εβραίου, σήμερα οι μετανάστες κ.ο.κ. Το μίσος απέναντι στην εκάστοτε φιγούρα του κακού διοχετεύει έναν μαχητικό αντικαπιταλισμό σε μια διόλου αντικαπιταλιστική κατεύθυνση, γεννώντας την ιστορική φρίκη της απάνθρωπης εξόντωσης της φιγούρας του κακού, τη στιγμή που τα γεράκια του μεγάλου κεφαλαίου εξασφαλίζουν μεσοπρόθεσμα την αύξηση της κερδοφορίας τους (βλέπε επενδύσεις, πολεμική

βιομηχανία κ.ο.κ.)

Είναι πολύ δύσκολο στα πλαίσια αυτής της σύντομης εισήγησης να απαντήσουμε στο ερώτημα των νέων ποιοτικών χαρακτηριστικών του σύγχρονου καπιταλισμού και της οικονομικής του βάσης σε μια απόπειρα προτρέχουσας σύλληψης των δυναμικών του φασιστικού φαινομένου. Άλλωστε, το κρίσιμο ερώτημα για την περίπτωση της μελέτης της ανόδου της Χρυσής Αυγής, θα ήταν ποιά θα μπορούσε να είναι σήμερα η σχέση του φασισμού με τα αδιέξοδα της ελληνικής αστικής τάξης μεσούσης της κρίσης, της όξυνσης των ενδοιμπεριαλιστικών αντιθέσεων και της μάχης για τη νέα θέση στο διεθνές πλέγμα του κεφαλαίου; **Με ποια τμήματα του ελληνικού κεφαλαίου μπορεί να ενδυνάμει να συναλλάσσεται προνομιακά και με ποιο διεθνή αντίκτυπο;** Επειδή οι προχειρότητες μπορούν περισσότερο να βλάψουν παρά να συμβάλλουν σε τέτοια ζητήματα αφήνουμε το ερώτημα αναπάντητο (αναγνωρίζουμε την αδυναμία μας να το απαντήσουμε και τη συλλογική δουλειά που πρέπει να γίνει σ' αυτή την κατεύθυνση) σπεύδοντας να τονίσουμε πως θα απαιτούνταν μια συνολική θεώρηση της κίνησης του ελληνικού κεφαλαίου σε όλη τη μεταπολεμική κι έπειτα τη μεταπολιτευτική περίοδο σε διαπλοκή με τις κυρίαρχες πολιτικές και τους τρόπους διακυβέρνησης και με καθοριστικό από άποψη μεθοδολογικής ερευνητικής αρχής τον παράγοντα της ταξικής πάλης.

Εδώ, λοιπόν, θα θέσουμε το ερώτημα σε ένα επίπεδο μεγαλύτερης αφάιρεσης εντάσσοντάς το σε ένα ευρύτερο πλαίσιο. Σε μια συνέντευξή του τη δεκαετία του '60 ο Γκέοργκ Λούκατς αναφέρεται στο φασισμό ως εξής:

«Από την άποψη του ανθρώπου, υποχώρηση των φυσικών φραγμών σημαίνει πως η ζωή γίνεται συνεχώς και περισσότερο ανθρώπινη. Όμως, **ως συνέπεια της ανισότητας της εξέλιξης έρχεται το γεγονός πως, όσο περισσότερο εξανθρωπίζεται η ζωή τόσο αυξάνει η απανθρωπιά.** Ποτέ δεν ήμουν της γνώμης ότι τα τρομακτικά εγκλήματα που διαπράχθηκαν από το φασισμό ήταν μια επιστροφή στον πρωτογονισμό ή κάτι τέτοιο. **Ο φασισμός είναι μια φρίκη, ένα ξέσπασμα απανθρωπιάς μέσα σε μια εξαιρετικά αναπτυγμένη μορφή καπιταλισμού.** Ανθρώπινη περίπτωση του τύπου Άιχμαν δεν υπήρξε στην εποχή του κανιβαλισμού. Δε θα ήταν δυνατό να υπάρξει τότε ένας τύπος ανθρώπου που κάνει τη μαζική εξόντωση των συνανθρώπων του γραφειοκρατική υπόθεση. Ο τύπος αυτός δεν υπήρχε παλιότερα γιατί είναι προϊόν της ιμπεριαλιστικής εποχής.^[7]»

Πολύ συχνά, κάνουμε σήμερα αναφορά στις ανώτερες δυνατότητες της εποχής μας και στον παροξυσμό της αντίφασης ανάμεσα στον όλο και πιο κοινωνικό χαρακτήρα της εργασίας και τη διατήρηση της εκμεταλλευτικής σχέσης. Η τεράστια ανάπτυξη των παραγωγικών δυνάμεων δημιουργεί μια αντικειμενική τάση που σπρώχνει προς την κατεύθυνση να σπάσει το περίβλημα των εκμεταλλευτικών σχέσεων, τις οποίες το κεφάλαιο πασχίζει με κάθε τρόπο να διατηρήσει (πχ. συζήτηση για το ελεύθερο λογισμικό και τα κοινά - commons). Ο αντικειμενικός κίνδυνος του φασισμού έγκειται στο να αποτελέσει μορφή επίλυσης αυτής της αντίφασης με ακραία καταστροφικό τρόπο για την επιστήμη και ακραία υπονόμηση των χειραφετητικών της δυνατοτήτων ή ακόμη χειρότερα μετατροπής της εξαιρετικής δυναμικής της χειραφέτησης στο αντίθετό της • μια εξαιρετική δυναμική της γυμνής υποδούλωσης. Ένας τέτοιος φραγμός απέναντι στην πρόοδο και την εξέλιξη της ανθρωπότητας από πλευράς φασισμού δε θα είναι στον 21^ο αιώνα μια επιστροφή στη βαρβαρότητα του φασισμού του 20^{ου} αιώνα, όπως και ο ναζισμός δεν ήταν απλά μια αναπαραγωγή παλαιότερων μορφών φρίκης. Αυτό που πρέπει να αντιληφθούμε σήμερα είναι πως **η φασιστική δυστοπία του 21^{ου} αιώνα, αν καταφέρει να επικρατήσει, το πλέον πιθανό είναι πως θα οδηγήσει στην καταστροφή της ίδιας της ανθρωπότητας.**

Για να αποφύγουμε βέβαια τις παρεξηγήσεις, θα ήταν στα όρια της ανοησίας να θεωρήσει κάποιος πως το μεγάλο κεφάλαιο θα δώσει τη σκυτάλη στο φασισμό, επειδή θα είναι πιο εύκολο να ελέγξει τις απελευθερωτικές δυνατότητες της επιστήμης, να πατεντάρει τα πάντα και να καταστείλει τις ανεξέλεγκτες τάσεις συλλογικής ιδιοποίησης των κοινών. Δε μπορεί να κάνουμε μια ευθεία

αντιστοίχιση τάσεων του σύγχρονου ολοκληρωτικού καπιταλισμού και του φασισμού ως του πιο αυθεντικού εκφραστή τους. Αντίθετα, αυτό που πρέπει να αντιληφθούμε είναι πως, χωρίς σε καμία περίπτωση να υποτιμούμε τον συντριπτικά αρνητικό διεθνή συσχετισμό δύναμης για τις δυνάμεις της εργασίας και το κομμουνιστικό κίνημα, κυφορείται σήμερα αντικειμενικά μία ανώτερη δυνατότητα συγκρότησης επαναστατικού ρεύματος.

Η τεράστια δυσκολία του καπιταλισμού να εγγυηθεί μια όλο και μεγαλύτερη κερδοφορία, καθώς αγγίζει τα εκτατικά κι εντατικά όρια ανάπτυξης του μας οδηγεί στην εκτίμηση πως η δυναμική της ευρύτερης περιόδου **θα σπρώχνει αντικειμενικά είτε προς αντικαπιταλιστικές ανατρεπτικές απαντήσεις είτε προς μια επικίνδυνη αντιδραστική αναμόρφωση του συνολικού σκηνικού που θα στρώνει το έδαφος για την όλο και πιο καυτή ανάσα της φασιστικής απειλής.** Αυτό το έχει αντιληφθεί για τα καλά η άλλη πλευρά έχοντας και την εμπειρία του 20^{ου} αιώνα και δεν πρέπει να αμφιβάλλουμε ούτε στιγμή πως επιχειρεί ήδη να εξοντώσει τον τυφλοπόντικα της ιστορίας πριν αυτός ανοίξει το δρόμο για νέες ιστορικές εκπλήξεις. Εξ' ου και ο σύγχρονος ολοκληρωτισμός που εκκινεί πρώτα και κύρια από το πεδίο της παραγωγής κι εκφράζεται έπειτα στο σύνολο των πολιτικών εποικοδομημάτων.

Αντιδραστική μετάλλαξη του αστικού κράτους και φασισμός.

Σήμερα, παρατηρούμε με μεγάλη ταχύτητα τεκτονικές αλλαγές στο αστικό πολιτικό σύστημα που σφραγίζεται από την αυταρχική μετάλλαξη του αστικού κράτους, το σύγχρονο κοινοβουλευτικό ολοκληρωτισμό και τα κοινοβουλευτικά πραξικοπήματα. Ο Γκράμσι έγραφε στις Θέσεις της Λυών, τις θέσεις για το Γ' Συνέδριο του ΚΚΙ το Γενάρη του 1926:

«Η φασιστική μέθοδος της υπεράσπισης της τάξης, της περιουσίας και του κράτους τείνει, ακόμα περισσότερο απ' ό,τι στο παραδοσιακό σύστημα των συμβιβασμών να διαλύει την κοινωνική συνοχή και τα πολιτικά εποικοδομήματα που τη συνοδεύουν. Αντικαθιστά τη μέθοδο των συμφωνιών και των συμβιβασμών με το σχέδιο της επίτευξης **μιας οργανικής ενότητας όλων των δυνάμεων της αστικής τάξης σε έναν μοναδικό πολιτικό οργανισμό κάτω από τον έλεγχο ενός μοναδικού κέντρου, που θα διευθύνει ταυτόχρονο το κόμμα, την κυβέρνηση και το Κράτος.** [8]»

Έχοντας ξεκαθαρίσει ξανά και ξανά πως δεν πρέπει να συγχέουμε το φασισμό με κάθε αντιδραστική αστική μετάλλαξη, εδώ θα προσπαθήσουμε να δούμε το πώς μια ακραία αντιδημοκρατική ρητορεία και πρακτική δημιουργεί εύφορο έδαφος για τη φασιστική ρητορεία, ακόμη κι αν δεν ταυτίζεται μ' αυτή. Η όλο και πιο συχνή σύγχυση της επίσημης ατζέντας σε θέματα διακυβέρνησης και ασφάλειας με το νεοφασιστικό λόγο απαιτεί ιδιαίτερα προσεκτική μελέτη (αρκεί να αναλογιστούμε την αντιμετώπιση του μεταναστευτικού και το όνομα «Ξένιος Ζευς» που σίγουρα θα ζήλευε ο Γκαίμπελς). Υπ' αυτή την έννοια, δε μπορούμε παρά να προσφύγουμε για άλλη μια φορά στον καθηγητή Herfried Münkler με τίτλο «Ο εκδημοκρατισμός δεν μπορεί να σώσει την Ευρώπη» [9] και σε παρατηρήσεις όπως οι παρακάτω:

«Το κεντρικό ζήτημα για την επανοικοδόμηση της Ευρώπης είναι ότι οι φυγόκεντρες δυνάμεις που ξεκινούν από τις διαρκείς απαιτήσεις εθνικής κυριαρχίας των κρατών μελών και τις κοινωνικοοικονομικές και πολιτισμικές διαφορές ανάμεσα στις περιφέρειες, πρέπει όχι μόνο να καμφθούν, αλλά να μετατραπούν σε κεντρομόλες δυνάμεις. Μ' άλλα λόγια, η Ευρώπη χρειάζεται ένα ισχυρό κέντρο, αλλιώς θ' αποτύχει».

«Η δημοκρατία», γράφει ο Münkler, μοιάζει με γκρινιάρη ηλικιωμένη θεία, που γνωρίζει τα πάντα, αλλά αποτυγχάνει να αντιληφθεί τι πραγματικά συμβαίνει. Υπάρχει ωστόσο ένας νεαρός ισχυρός ανιψιός που είναι έτοιμος να βοηθήσει, ο οποίος ωστόσο που και που έχει και κάποιες δικτατορικές τάσεις. Δεν θα έπρεπε κάποιος να τον καταστήσει διαθέσιμο για να την βοηθήσει; **Ή μήπως ο χρόνος της έχει παρέλθει ουσιαστικά, αλλά κανένας δεν το παραδέχεται επειδή αυτή (η**

«θεία δημοκρατία» δηλαδή) είναι τόσο γλυκιά και φιλική στον καθένα;»

Τέτοιες τοποθετήσεις δεν αποτελούν περιθωριακές αντιλήψεις, αλλά επίσημη τοποθέτηση στο περιοδικό Spiegel ενός επιφανούς διανοούμενου με έδρα στο Χούμπολντ, συμβουλάτορα της Μέρκελ και με πολύ καλές σχέσεις και με το SPD! Άλλωστε, αν το καλοσκεφτούμε, πόσο μακριά βρίσκεται η λιγότερο κομπλεξική σχέση δημοκρατίας - δικτατορίας, στην οποία μας εγκαλεί ο Münkler από τη νέα ακόμη πιο αντιδραστική μετάλλαξη του ιμπεριαλιστικού οικοδομήματος της ΕΕ, όπου κουμάντο κάνουν ο γαλλογερμανικός άξονας, συγκεκριμένες πολυεθνικές και τα συμφέροντα των πιο ισχυρών κεφαλαίων της Ευρώπης; Πόσο υπερβολική είναι τελικά μια τοποθέτηση που θα δει ξεκάθαρα το νεοφασισμό να φωλιάζει εντός της ΕΕ και θα παλέψει για την αποδέσμευση από την ΕΕ σαν πλευρά της αντιφασιστικής, διεθνιστικής και αντικαπιταλιστικής πάλης, αν δε θέλει να στρουθοκαμηλίζει γύρω από ένα φαντασικό δημοκρατικό κεκτημένο;

Τα σημάδια τα είχαμε ήδη πριν το ξέσπασμα της κρίσης με το Ευρωσύνταγμα να ορίζει τον άνθρωπο ως μονάδα παραγωγής κέρδους και με τη συγκατοίκηση δεξιών και φασιστών υπό το πρόσωπο του μεγαλοεπιχειρηματία Μπερλουσκόνι στην Ιταλία • ορισμένα μόνον φαινόμενα που μάλλον δεν εκτιμήθηκαν όσο σοβαρά τους αντιστοιχούσε. Κι έτσι βρισκόμαστε σήμερα μεσούσης της κρίσης μπροστά σε νέες περιπέτειες συγκυβερνήσεων τεχνοκρατών, διορισμού τραπεζιτών και μιας πρωτόγνωρης επίθεσης στα συνδικαλιστικά δικαιώματα και τις ελευθερίες. Ένα είναι σίγουρο. Το ελληνικό τέλος της μεταπολίτευσης ξαναφέρει στην επιφάνεια με νέους όρους τον αυταρχισμό του βεβανσιτιστικού μετεμφυλιακού κράτους.

Κι επειδή η ιστορία ούτε προγραμματίζεται ούτε κινείται ευθύγραμμα θα είναι η ίδια η πάλη που θα σφραγίσει την περίοδο με ένα νέο συσχετισμό δύναμης. Με βάση αυτή την εκτίμηση, ο φασισμός δεν περιμένει απλά τη στιγμή που το μεγάλο κεφάλαιο θα του κλείσει το μάτι ή θα του παραδώσει τα κλειδιά της πολιτικής διακυβέρνησης. Παλεύει να διαμορφώσει συσχετισμούς, να εισδύσει στο λαό και να χύσει πλατιά στις μάζες το φασιστικό δηλητήριο του μίσους, της μισαλλοδοξίας, του ρατσισμού, του εθνικισμού, της απανθρωπιάς κ.ο.κ. Παλεύει να αναδιαμορφώσει το σύνολο της ακροδεξιάς σε φασιστική κατεύθυνση και περισσότερο διεκδικεί να επιβάλλει την παρουσία του παρά αναμένει πότε θα φανεί χρήσιμος στην αστική τάξη. Οι τελευταίες μας επισημάνσεις θα εστιάσουν σ' αυτή ακριβώς την πλευρά της ιδεολογικής πάλης του φασισμού.

Το μεταμοντέρνο και οι ιδεολογικές βάσεις του φασισμού.

Ο φασισμός είναι ένα κατεξοχήν αντιφατικό ρεύμα στην ίδια τη συγκρότηση και την ανάπτυξή του και απαιτείται μια έντονη, συστηματική και συνεκτική θεώρησή του. Θα προσπαθήσουμε να δούμε κάποιες πλευρές της σχέσης του με την κυρίαρχη ιδεολογία. Αντιμετωπίζοντας το μεταμοντέρνο ως πολιτισμική λογική του ύστερου καπιταλισμού, πρέπει να καταλάβουμε πως η ιδεολογική κυριαρχία του τις τελευταίες δεκαετίες δημιουργεί ένα εξαιρετικά εύφορο έδαφος για την ανάπτυξη του φασισμού. Αυτό μπορεί να φαίνεται από πρώτης απόψεως παράδοξο καθώς το μεταμοντέρνο αποστρέφεται την πειθαρχία, την οργάνωση και πολλά από τα χαρακτηριστικά που με μια πρώτη ματιά αποτελούν συγκροτητικές διαστάσεις του φασισμού. Δεν είναι όμως παράδοξο αν σκεφτούμε πως το μεταμοντέρνο αφενός αποτελεί εύκολο στόχο επίθεσης από πλευράς φασισμού. Ταυτόχρονα, όμως, ο φασισμός μοιράζεται, όσο κι αν φαίνεται περίεργο πολλά από τα ειδοποιά χαρακτηριστικά του.

Στα μέσα της δεκαετίας του '50 ο Λούκατς έγραφε ένα βιβλίο, για το οποίο δέχθηκε πολλές κριτικές. Έμεινε γνωστό με τον τίτλο *Η καταστροφή του ορθού λόγου*, αν και ο συγγρικός τίτλος του ήταν *Η εκθρόνιση του νου*. Χωρίς να υπεισέλθουμε σε μια συζήτηση γύρω απ' αυτό το έργο, που θα ξέφευγε από τους σκοπούς της εισήγησης, κρατάμε την εύστοχη, κατά τη γνώμη μου, εκτίμηση του μελετητή και μαθητή του Λούκατς Θανάση Βακαλιού πως «ο φιλοσοφικά εμπεδωμένος ιρασιοναλισμός έπαιξε ρόλο στην άνοδο του φασισμού στη Γερμανία και αυτή είναι μια πλευρά αναγκαία για την κατανόηση

του φασιστικού φαινομένου, της προπαγάνδας του και της απήχησής που είχε, η οποία δε μπορεί να ανάγεται μόνον στους οικονομικούς, κοινωνικούς και πολιτικούς παράγοντες που συντέλεσαν και συνέβαλαν σ' αυτή.[\[10\]](#)»

Σήμερα οφείλουμε, επομένως, να μελετήσουμε με προσοχή ένα νέο φιλοσοφικά εμπεδωμένο ιρασιοναλισμό κάτω από την επίδραση και κυριαρχία του μεταμοντέρνου • το μεταμοντέρνο ως επίθεση στην αναζήτηση της αλήθειας και του ορθού λόγου και ως έκφραση της παρακμής της αστικής σκέψης που διακήρυξε μεθυσμένη από την αλαζονεία της νίκης στα 90's **το θάνατο των μεγάλων αφηγήσεων και το τέλος της ιστορίας** • το μεταμοντέρνο ως συστηματική επιχείρηση να αναθεωρήσει και να ξαναγράψει την ιστορία του 20^{ου} αιώνα υπ' αυτό το πρίσμα εξισώνοντας το φασισμό και τον κομμουνισμό και υπονομεύοντας κάθε προοδευτικό συλλογικό προσανατολισμό προς το μέλλον.

Ο Αύγουστος Μπαγιόνας, ένας πολύ σημαντικός μαρξιστής διανοητής, παρατηρούσε εξαιρετικά εύστοχα το 2002 πως η καταδική της νοησιάρχιας, της συστηματικής σκέψης και του λογικού, όπως και η επιστροφή του μύθου, ακρογωνιαίοι λίθοι της φασιστικής ιδεολογίας, εξακολουθούν και επιβιώνουν μέχρι τις μέρες μας[\[11\]](#). Το γεγονός πως ο παραλογισμός και η καταστροφή του ορθού λόγου βρίσκεται στον πυρήνα του φασισμού ναρκοθετεί και δυσκολεύει την αντιπαράθεση μας μαζί του. Το τρομερό είναι πως την ίδια στιγμή που ο φασιστικός λόγος θεμελιώνεται στον παραλογισμό μπορεί να ενσωματώνει διαστρεβλώντας και προσαρμόζοντας τα πάντα, ακόμη και την ίδια τη λογική. Έγραφε χαρακτηριστικά ο Χίτλερ στο έργο του *Ο Αγών μου*: «Δεν περνά από το μυαλό αυτού του διεφθαρμένου αστικού κόσμου ότι διαπράττει πραγματικά ένα **αμάρτημα ενάντια σε όλη τη λογική, ότι είναι εγκληματική τρέλα** να εκπαιδεύεται ένας εκ γενετής ημιπίθηκος ώσπου να μοιάζει με ένα δικηγόρο, ενώ εκατομμύρια που ανήκουν στην πιο υψηλά προικισμένη ράτσα υποχρεώνονται να παραμένουν σε εντελώς άθλιες συνθήκες»[\[12\]](#).

Ο εθνικοσοσιαλισμός κληρονομεί τη συλλογική κληρονομιά μιας αντιδραστικής σκέψης και την εντάσσει χωρίς το άγχος της συνοχής στις γραμμές του, κάνοντας μια κατεξοχήν εκλεκτική περίληψη όλων των αντιδραστικών τάσεων αιώνων. **Έχει μία καταπληκτική δυνατότητα να αξιοποιεί ό,τι μυρίζει απανθρωπιά, ρατσισμό, σεξισμό και σοβινισμό.** Η φασιστική κοινωνική δημαγωγία απλοποιεί σε αδιανόητο βαθμό περίπλοκες νοητικές διαδικασίες σε προσδιορισμούς ράτσας και συνομοσιολογικών σχεδίων. Επιβάλλει μια εξωτερική ομοιομορφία γύρω από τις αναφορές στο πρόσωπο του αρχηγού και του έθνους. Σπαράσσεται από αντιθέσεις αλλά δεν καταρρέει υπό το βάρος τους. Το βασικό που πρέπει να κρατήσουμε είναι πως αυτή **η πλήρης αδιαφορία απέναντι στο συνεκτικό λόγο έχει τη διαστροφική ικανότητα να συγκροτεί μια ιδιότυπη ηγεμονία μέσα στις μάζες και να κατακτά ένα συσχετισμό δύναμης συναρθρώνοντας ετερόκλητα στοιχεία όχι μόνον από πλευράς ταξικής αναφοράς αλλά και με βάση την ευρύτερη κοινωνική, ιδεολογική και πολιτισμική ταυτότητα.** Για το λόγο αυτό μπορούσε ο γερμανικός ναζισμός να αποστρέφεται κάθε δημοκρατία και την ίδια στιγμή να ρίχνει το δημαγωγικό σύνθημα μιας νέας γερμανικής δημοκρατίας ή να προσαρμόζει το χριστιανισμό στις επιταγές της εθνικής τιμής καθιερώνοντας έναν αριοποιημένο, «αποϊουδαιοποιημένο» χριστιανισμό και γενικά να μπορεί καθετί να το ενσωματώνει βίαια στο ναζιστικό (παρά)λογο.

Ποιο ρεύμα θα συνδεθεί πιο βαθιά, ειλικρινά και αποτελεσματικά με το λαό;

Πάλη για ένα νέο μαρξιστικό διαφωτισμό και σοσιαλιστικό ανθρωπισμό!

Δε βρίσκεται στους σκοπούς αυτής της εισήγησης η απάντηση στο φασισμό παρά μόνον εμμέσως, καθώς υπονοείται πως χρειάζεται επίθεση σε όλη τη γραμμή του μετώπου (οικονομικού, πολιτικού και ιδεολογικού), διαπίστωση που από μόνη της δε συνιστά παρά κενή ταυτολογία. Πώς θα δώσουμε σάρκα και οστά στο αλφαβητάρι πως απαιτείται ταυτόχρονα μια άμεση απάντηση στα ζητήματα της επιβίωσης και μια ανώτερη προγραμματική συγκρότηση, ένα νέο όραμα για μια αξιοβίωτη ζωή; Σε

κάθε περίπτωση, οφείλουμε να απευθυνθούμε τολμηρά στο λαό και να μη φοβηθούμε την αντιπαράθεση. Έχουμε πολλά πλεονεκτήματα, αρκεί να είμαστε έτοιμοι να αδράξουμε τις ευκαιρίες που θα μας δοθούν. Κανένας ζωτικός χώρος δε μπορεί να μένει ακάλυπτος. **Οι δυνάμεις της εργασίας και η αριστερά της ανατροπής μπορούν στην ανασυγκρότησή τους και με κοινή δράση να τσακίσουν τη φασιστική απειλή στο όνομα της προοπτικής της χειραφέτησης.** Ο φασισμός δε θα ηττηθεί σε κάποια μεγάλη στιγμή της σύγκρουσης (χωρίς να αποκλείεται και κάτι τέτοιο), αλλά πάνω απ' όλα μπορεί και πρέπει να ηττηθεί στην καθημερινότητα, τους χώρους δουλειάς, τις γειτονιές, σε ό,τι συγκροτεί με την πιο πλατιά έννοια τη λαϊκή νοοτροπία.

Ο φασισμός εκθρέφει εκείνον τον αποκρουστικό τύπο ανθρώπου που είναι απεριόριστα δουλικός στους ανωτέρους και εξίσου απεριόριστα τυραννικός στους κατωτέρους. Οι δικές τους αναφορές στο «πόλεμος όλων εναντίον όλων», στη γενικευμένη ανισότητα, την ανελευθερία, τον εθνικισμό. **Οι δικές μας αναφορές στην αλληλεγγύη, την οργάνωση, τη συλλογικότητα, το σύγχρονο «όλα για όλους», την ισότητα, την ελευθερία, το διεθνισμό.** Οι φασίστες επιχειρούν να τσαλαπατήσουν κάθε κατάλοιπο λογικού, επιστήμης και ανθρωπινότητας για να διατηρήσουν την εκμετάλλευση ανθρώπου από άνθρωπο. Εμείς θα υπερασπιστούμε μέχρι τέλους έναν σύγχρονο διαλεκτικό μαρξιστικό ορθολογισμό, ένα σοσιαλιστικό ανθρωπισμό και θα δώσουμε όλες μας τις δυνάμεις στο μεγάλο και δίκιο αγώνα για την κατάργηση της εκμετάλλευσης ανθρώπου από άνθρωπο.

Τελικά, αυτό που σφραγίζει τη συζήτηση είναι τα αδιέξοδα του καπιταλισμού και δυο διαφορετικές απαντήσεις. Πίσω από τον παραλογισμό του φασισμού κρύβεται ο παραλογισμός του καπιταλιστικού συστήματος. Όσο κι αν προσπαθεί η υπεραξία και η αδυσώπητη τάση για όλο και μεγαλύτερο κέρδος να κρυφτούν πίσω από την εθνική τιμή, αυτό που δεν κρύβεται είναι το γεγονός πως αν στην αστική δημοκρατία η κεφαλαιοκρατική κόλαση της παραγωγής κρύβεται πίσω από το φαινομενικό παράδεισο της τυπικής ισότητας, ελευθερίας και δικαιοσύνης, στο φασισμό η κόλαση της παραγωγής συναντά το αντίστοιχό της κολασμένο εποικοδόμημα. Η απάντηση των κομμουνιστών αντίθετα επιλύει επαναστατικά τα αδιέξοδα προτάσσοντας την κοινωνικοποίηση των μέσων παραγωγής, το τσάκισμα του αστικού κράτους, την εργατική δημοκρατία, την κοινοκτημοσύνη, τη στοχοπροσήλωση στην υπέρβαση του υποδουλωτικού καταμερισμού της εργασίας, των εμπορευματικών - χρηματικών σχέσεων και την απονέκρωση του κράτους, την αυθεντική διεθνιστική ενοποίηση της ανθρωπότητας, την αξιοποίηση των δυνατοτήτων της επιστήμης για την αφθονία για όλους, το σεβασμό στη φύση και την καλλιέργεια ενός συλλογικού περιβάλλοντος που να προωθεί τη δημιουργικότητα και την ανάπτυξη της προσωπικότητας του καθενός και της καθεμιάς.

Η μάχη θα είναι σκληρή, αλλά μπορούμε να την κερδίσουμε! Αρκεί να μην εφησυχάσουμε. Αρκεί να έχουμε, αν μη τι άλλο, στο νου μας τη νέα γενιά, τα παιδιά που γεννήθηκαν στην αυγή του νέου αιώνα και σήμερα μπαίνουν σε μια άγρια εφηβεία με την κρίση του 2008 να αφήνει ανεξίτηλο στίγμα στη ζωή και την προσωπικότητά τους. Οι ζωγραφιές τους είναι ένα αναντικατάστατο δείγμα αυτού του στίγματος. Κρεμάλες σε πολιτικούς, σκηνικά βίας και μια ανάγκη κάπου να πέσει το φταίξιμο για το παρόν που τους στερούν, για το μέλλον που τους τρομάζει. Καμία «επίσημη» τεχνική διαχείρισης του θυμού δε φαίνεται ικανή να κατευνάσει την οργή αυτής της νεολαίας. Ας το λάβουμε σοβαρά υπόψη μας. Τα επόμενα χρόνια η οργή αυτή ή θα τροφοδοτήσει ένα σύγχρονο επαναστατικό ρεύμα ή θα βλέπουμε τρομαγμένοι τις μαύρες αποκρουστικές φασιστικές στρατιές να μεγαλώνουν ολοένα και περισσότερο.

Όσο κι αν φαντάζει (και είναι) τρομακτικό, δε γίνεται οι φασίστες να κάνουν τη δουλειά τους κι εμείς (οι κομμουνιστές, αριστεροί κι ευρύτερα προοδευτικοί αγωνιστές του εργατικού - λαϊκού και κοινωνικού κινήματος) τη δικιά μας δουλειά. **Το διαζευκτικό «ή» τέμνει ήδη τις δυναμικές μας. Ή αυτοί ή εμείς! Όσο πιο γρήγορα το αντιληφθούμε και λάβουμε τα μέτρα μας τόσο πιο αποτελεσματικοί θα είμαστε. Για το καλό του τόπου, της εργαζόμενης πλειοψηφίας και συνολικά της ανθρωπότητας!**

Κώστας Γούσης, Αύγουστος 2012

Υποσημειώσεις:

[1] Ορισμένες σκέψεις που κατατίθενται εδώ, διατυπώθηκαν πρώτη φορά στο άρθρο «Ποιό πολιτικό ρεύμα θα πάρει προβάδισμα στις ιστορικές προκλήσεις της νέας περιόδου;» που δημοσιεύθηκε στην ιστοσελίδα «Λέσχη - γράφοντας τα τετράδια της ανυπότακτης θεωρίας» (ilesxi.wordpress.com).

[2] Τσέτκιν Κλ., «Ο αγώνας ενάντια στο φασισμό», Μαρξιστική σκέψη, τόμος 5, Απρίλιος - Μάιος 2012, σελ. 17.

[3] Ραφαηλίδης Β., *Ιστορία (κωμικοτραγική) του νεοελληνικού κράτους*, Εκδόσεις του Εικοστού Πρώτου, σελ. 153.

[4] Αστερίου Ε., «Φασισμός, μεγάλο κεφάλαιο και εργατική τάξη», Μαρξιστική σκέψη, τόμος 5, Απρίλιος - Μάιος 2012, σελ. 101.

[5] Τσέτκιν Κλ., «Ο αγώνας ενάντια στο φασισμό», Μαρξιστική σκέψη, τόμος 5, Απρίλιος - Μάιος 2012, σελ. 15.

[6] Ζίζεκ Σλ., «Απόλαυσε το έθνος σου όπως τον εαυτό σου...» στο *Μίλησε κανείς για ολοκληρωτισμό;*, scripta, σελ. 364, 365.

[7] Λούκατς Γκ., *Προβλήματα οντολογίας και πολιτικής*, εκδόσεις 70, σελ. 158

[8] Γκράμσι Α., *Οι θέσεις της Λυών*, μαρξιστικό βιβλιοπωλείο, σελ. 27

[9] Μαυροειδής Π., «Η κρυφή γοητεία του βοναπαρτισμού ως απάντηση στην κρίση - Μεταξύ «κουτσής πάπιας» και σιδερένιας μπότας» στο aristeroblog.gr

[10] Βακαλιός Θ., *Τέχνη και πολιτική, επιστήμη και τέχνη*, Προσκήνιο, σελ. 44

[11] Μπαγιόνας Αυ., Συνέντευξη στο Πριν στο Λεωνίδα Βατικιώτη, στη Λέσχη - ilesxi.wordpress.com

[12] Χίτλερ Α., *Mein Kampf*, αναφέρεται στο Γκέοργκ Λούκατς, Η εθνικοσοσιαλιστική φιλοσοφία ως η δημαγωγική σύνθεση της γερμανικής ιμπεριαλιστικής φιλοσοφίας, Μαρξιστική σκέψη, τόμος 5, Απρίλιος - Μάιος 2012, σελ. 255

[Tweet](#)

